

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
مرکز مطالعات جامعه و امنیت

شورای عالی
علوم، تحقیقات
و فناوری

کمیسیون دفاع،
امنیت ملی و
سیاست خارجی

مرکز مطالعات
جامعه و امنیت

سند راهبردی

مطالعات امنیت اجتماعی

طرح کلان ملی
مطالعات امنیت
اجتماعی

فهرست مطالب

مقدمه..... ۶

سند راهبردی مطالعات امنیت اجتماعی

۱. تعاریف و اصطلاحات..... ۷
۲. امنیت اجتماعی، مفهومی نوپدید..... ۸
۳. امنیت اجتماعی و تفاوت‌های آن با سایر شقوق امنیت..... ۹
- ۳-۱. امنیت اجتماعی و تأمین اجتماعی..... ۱۰
- ۳-۲. امنیت اجتماعی و امنیت انسانی..... ۱۰
- ۳-۳. امنیت اجتماعی و امنیت ملی..... ۱۱
- ۳-۴. امنیت اجتماعی و امنیت داخلی..... ۱۱
- ۳-۵. امنیت اجتماعی و امنیت عمومی..... ۱۲
۴. ضرورت و اهمیت مطالعات امنیت اجتماعی در ایران..... ۱۳
۵. مطالعات امنیت اجتماعی در جهان..... ۱۵
۶. مطالعات امنیت اجتماعی در ایران..... ۱۶
۷. مطالعات امنیت اجتماعی در مرکز مطالعات جامعه و امنیت..... ۲۰
- ۷-۱. گام‌های نخستین..... ۲۰
- ۷-۲. طرح جامع مطالعات امنیت اجتماعی..... ۲۲

- ۷-۲-۱. عناوین کتاب‌های منتشر شده توسط مرکز مطالعات جامعه و امنیت..... ۲۲
- ۷-۳. طرح کلان ملی مطالعات امنیت اجتماعی..... ۲۳
- ۷-۳-۱. برآورد نتایج، خروجی‌ها و آثار اجرای طرح کلان ملی مطالعات امنیت اجتماعی..... ۲۴
- ۷-۳-۲. گستره موضوعی زیرمجموعه طرح کلان ملی مطالعات امنیت اجتماعی..... ۲۵
- ۷-۳-۳. محورهای اصلی پروژه‌های خروجی تحت حمایت طرح کلان ملی مطالعات امنیت اجتماعی..... ۲۶
- ۷-۳-۴. منافع طرح کلان ملی مطالعات امنیت اجتماعی..... ۲۷
- ۷-۳-۵. روند طرح کلان ملی مطالعات امنیت اجتماعی..... ۲۸
- ۷-۳-۶. شکست کار..... ۲۹
- ۷-۳-۷. عناوین طرح‌های تحقیقاتی فاز اول طرح کلان (اجرا شده)..... ۳۰
- ۷-۳-۸. عناوین طرح‌های تحقیقاتی فاز دوم طرح کلان (در دست اجرا)..... ۳۰
- ۷-۳-۹. مدیریت تأثیرگذاری..... ۳۰

تحلیل راهبردی مطالعات امنیت اجتماعی در ایران

۱. روش تدوین اسناد راهبردی طرح‌های کلان..... ۳۴
۲. تدوین سند راهبردی مطالعات امنیت اجتماعی..... ۳۵

- ۲-۱. نمودار فرایند تدوین اسناد راهبردی توسط مرکز مطالعات جامعه و امنیت..... ۳۶
- ۲-۲. فرایند برنامه‌ریزی راهبردی مطالعات امنیت اجتماعی در ایران..... ۳۷
۳. اسناد بالادستی..... ۳۸
۴. چشم‌انداز مطالعات امنیت اجتماعی در ایران..... ۳۹
۵. مأموریت طرح کلان مطالعات امنیت اجتماعی در ایران..... ۴۰
۶. اهداف طرح کلان مطالعات امنیت اجتماعی در ایران..... ۴۱
۷. شناخت و تحلیل محیطی مطالعات امنیت اجتماعی در ایران..... ۴۲
- ۷-۱. شناخت و تحلیل محیط داخلی..... ۴۲
- ۷-۲. شناخت و تحلیل محیط خارجی..... ۴۳
- ۷-۲-۱. گام اول، بررسی اسناد بالادستی..... ۴۳
- ۷-۲-۲. گام دوم، شناسایی و تحلیل ذینفعان..... ۴۴
- ۷-۲-۳. گام سوم، جمع‌بندی فرصت‌ها و چالش‌ها..... ۴۵
۸. سیاست‌های مطالعات امنیت اجتماعی در ایران..... ۴۶
۹. راهبردهای مطالعات امنیت اجتماعی در ایران..... ۴۷
۱۰. اهداف کمی و شاخص‌های مطالعات امنیت اجتماعی در ایران..... ۴۹
- ۱۰-۱. اهداف کمی..... ۴۹
- ۱۰-۲. شاخص‌ها..... ۴۹
۱۱. نگاهت نهادی مطالعات امنیت اجتماعی در ایران..... ۵۰
- کتابنامه..... ۵۱

مقدمه

امروزه دلایل متعددی باعث شده است تا مدیران دریابند که با برنامه‌ریزی به شکل سنتی دیگر قادر به فائق آمدن بر مشکلات نخواهند بود. پیچیدگی روزافزون فعالیت‌ها و محیط متغیر جهان امروز، مدیران را با چنان دشواری‌هایی مواجه ساخته است که کوچک‌ترین لغزش و عدم توجه آنها نسبت به مسائل، پیامدهای غیرقابل جبرانی به دنبال خواهد داشت. سازمان‌ها با استفاده از برنامه‌ریزی راهبردی می‌توانند عملکرد بهتری داشته و نسبت به محیط خود به-درستی و به‌موقع واکنش نشان دهند.

سند راهبردی عبارت است از «الگو و طرحی که سیاست‌ها، هدف‌ها، راهبردها و زنجیره‌های عملیاتی یک سازمان را در قالب یک کل به هم پیوسته با یکدیگر ترکیب می‌کند». به عبارت دیگر «سند راهبردی سند مدوتی است که سازمان، راهبردها و یا جهت‌گیری‌های خود را در آن تعیین و بر مبنای آن منابع خود را برای تحقق راهبرد مزبور، تخصیص می‌دهد». مجموعه مطالعات علمی در یک حوزه تخصصی و با اعتبار دولتی که توسط یک یا چند سازمان مدیریت و اجرا می‌شود نیز از این مقوله مستثنی نبوده و سند راهبردی، نقش عمده‌ای برای حصول به اهداف و نتایج مورد نظر خواهد داشت.

مرکز مطالعات جامعه و امنیت پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی به پشتوانه سابقه بیست ساله در زمینه فعالیت‌های علمی حوزه مطالعاتی امنیت اجتماعی، که مبحث نوپدید است، به مرجعیتی در این حوزه دست یافته است. از این‌رو با درک ضرورت و اهمیت تحلیل راهبردی و طراحی و تبیین سند راهبردی، البته با خواست دبیرخانه محترم شورای عالی علوم، تحقیقات و فناوری (عتف)، سند راهبردی حاضر که نمایانگر مسیر آتی حوزه مطالعات امنیت اجتماعی می‌باشد، تهیه و تنظیم شده است.

محمدعلی مینایی

مدیر مرکز مطالعات جامعه و امنیت

۱. تعاریف و اصطلاحات

امنیت اجتماعی^۱: امنیت اجتماعی (جامعه‌ای) عبارت است از اطمینان خاطر گروه‌های مختلف اجتماعی و افراد نسبت به حفظ موجودیت، هویت و ارزش‌های خود در برابر مخاطرات ناشی از تحولات عادی و تحرکات عمدی.

چشم‌انداز^۲: چشم‌انداز یا دور‌نمای سازمان یا کشور به معنای «مقصد» و «آرمان» سازمان یا کشور است. آینده‌ای است واقع‌گرایانه، امکان‌پذیر، جذاب. چشم‌انداز کلید رهبری است. تبیین سرنوشت آینده بهتر، هنر موفقیت‌آمیز یا مطلوب‌تر کشور نسبت به حال، ایده‌ای است که آن‌چنان تولید انرژی می‌کند که در واقع با به‌کارگیری مهارت‌ها، استعدادها و منابع، محقق کردن آن آینده را به‌طور جهشی آغاز می‌کند. چشم‌انداز اولین مرحله پاسخ به تحول سازمان یا کشور است. در نهایت می‌توان گفت چشم‌انداز به این پرسش پاسخ می‌دهد: «ما می‌خواهیم به کجا برسیم؟» (دیوید، ۱۹۹۹).

هدف^۳: نتیجه مطلوبی که یک فرد یا یک سیستم برای خود متصور بوده و برای حصول آن برنامه‌ریزی کرده و متعهد به آن است (Grant, 2012).

سیاست^۴: سیاست فعالیتی اجتماعی است که با تضمین نظم در نبردهایی که از گوناگونی و ناهم‌گرایی عقیده‌ها و منافع ناشی می‌شود، می‌خواهد به یاری زور - که اغلب بر حقوق متکی است - امنیت بیرونی و تفاهم درونی واحد سیاسی ویژه‌ای را تأمین کند (فروند، ۱۳۸۴، ۲۱۳).

راهبرد^۵: عبارت است از رویکرد سیستم یا سازمان در تعیین اقدامات عملیاتی جهت دستیابی به اهداف یا آرمان تعیین شده؛ و یا عبارت است از جهت‌گیری سیستم یا سازمان در حرکت از وضع موجود به سمت وضعیت آینده (دیوید، ۱۹۹۹).

1. Societal Security

2. Vision

3. Goal/Objective

4. Policy

5. Strategy

سند راهبردی^۱: سند مدوئی است که سازمان طی آن راهبردها و یا جهت گیری های خود را تعیین و بر مبنای آن منابع خود را برای تحقق راهبرد مزبور، تخصیص می دهد (Mintzberg, 1996).

اهداف کمی: اهدافی که با استفاده از روش های مختلف عددی قابلیت سنجش را دارا می باشند (Liaskos et al, 2013).

شاخص^۲: به صورت عام، یک شاخص، مقیاسی عمدتاً کمی و بعضاً کیفی است که از تعدادی از واقعیات حاصل می شود و وضعیت یک حوزه خاص (مثلاً یک کشور) را به نمایش می گذارد (Rosen, 1991).

نگاشت نهادی^۳: مجموعه ای از مؤسسات مجزا که به طور مشترک یا انفرادی به توسعه و یا اجرای موضوع مورد نظر کمک می نمایند (طباطبائیان و انتظاری، ۱۳۸۷).

۲. امنیت جامعه ای^۴، مفهومی نوپدید

چند بعدی دیدن مفهوم امنیت و تأکید بر اهمیت تعیین کننده وجه جامعه ای آن عمر زیادی ندارد. دو عامل سیطره نگرش رئالیستی و تابعیت چشمگیر جامعه از دولت، سبب شدند تا امنیت و مباحث امنیتی صرفاً در حوزه دولتی باقی بمانند. اما طی سه دهه اخیر، وجه جامعه ای امنیت مورد توجه و کاوش های فراوانی واقع شده است. ابتدا باری بوزان^۵ در سال ۱۹۹۳ از امنیت جامعه به عنوان بُعد اساسی امنیت ملی (در کنار ابعاد نظامی، سیاسی، اقتصادی و زیست محیطی) سخن گفت، پس از بوزان، یکی از همکاران او به نام ال ویور^۶ از استقلال امنیت جامعه ای از امنیت ملی سخن گفت و این مفهوم (امنیت جامعه) را از چنبره امنیت ملی بیرون کشید و برای آن حیات و چارچوبی مستقل و بدیع قائل شد. در حال حاضر امنیت

^۱ . Strategic Document

^۲ . indicator

^۳ . Organizing Map

^۴ . societal security

^۵ . Barry Buzan

^۶ . Ole Waever

جامعه‌ای به کلیدواژه‌ای متداول و شناخته شده در جامعه‌شناسی سیاسی جدید و مطالعات امنیتی (به خصوص در مبحث امنیت بلندمدت و پایدار) تبدیل شده است. آل ویور و باری بوزان در قالب مکتب کپنهاگ ضرورت تبدیل امور امنیتی به امور سیاسی و اجتماعی را خاطرنشان ساخته و امنیتی‌دیدن را موجب خدشه و رکود امنیت جامعه‌ای معرفی کرده‌اند.

در ایران نیز پیشتر برخی نهادها تلاش‌هایی جهت تبیین مفهوم امنیت اجتماعی داشته‌اند. برای نمونه پژوهشکده مطالعات راهبردی فعالیت‌هایی در این زمینه انجام داده است. در نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران نیز تحقیقات و تألیفاتی با عنوان امنیت اجتماعی به انجام رسیده؛ لیکن تلقی ناجا از امنیت اجتماعی، بیشتر مبارزه با مفسد اخلاقی و اراذل و اوباش بوده است. فعالیت جدید و اقدام پویایی که مرکز مطالعات جامعه و امنیت مبدع آن بوده است، تمهید و تاسیس مکتب ایرانی-اسلامی امنیت اجتماعی (مکتب تهران) است که نه تنها در حوزه امنیت، بلکه در حیطه علوم انسانی فعالیت جدید و طرحی نو بوده و سند راهبردی حاضر، نقشه راه مطالعات امنیت اجتماعی در ایران را تبیین خواهد نمود.

۳. امنیت اجتماعی و تفاوت‌های آن با سایر شقوق امنیت

تعبیر آل ویور از ماهیت امنیت و تأکید بر مؤلفه‌های اجتماعی آن را می‌توان نقطه آغازین شکل‌گیری رویکردی ارزیابی نمود که در نهایت به طرح نظریه «امنیت اجتماعی» انجامید. البته اصطلاحات او و همکار دیگرش، باری بوزان، در حوزه مکتب کپنهاک به‌رغم اهمیت و تأثیرگذاری اولیه، ابهام‌های معرفت‌شناختی و روش‌شناختی بسیاری داشت؛ به گونه‌ای که به تولید طیف متعددی از برداشت‌ها از «امنیت اجتماعی» منجر شد که امروزه به‌رغم صحت و اعتبار موردی هر یک از آنها، ضرورتاً با هم قابل جمع نمی‌باشند (افتخاری، ۱۳۹۱: ۸۴). با این وجود، مفهوم امنیت اجتماعی، دارای نوعی یگانگی نظری بوده و هر چه تعاریف مختلفی از آن ارائه گردد، این تعاریف ناظر بر مصادیق واحدی خواهند بود. در عین حال، ما در ادبیات

امنیت، شقوق دیگری از امنیت را نیز داریم که در ادامه مرز این شقوق با امنیت اجتماعی را ترسیم خواهیم کرد.

۱-۳. امنیت اجتماعی و تأمین اجتماعی

نخستین وجه ممیزه میان دو مفهوم «تأمین اجتماعی» و «امنیت اجتماعی» رخ می‌دهد. به‌واقع، مفهوم تأمین اجتماعی فقط به نگرانی‌ها و معضلات جامعه در موارد و مواقع خاص می‌پردازد. این درحالی است که امنیت اجتماعی مبحثی فراگیرتر بوده و بنابر تعریف عبارت است از «اطمینان خاطر گروه‌های مختلف اجتماعی نسبت به حفظ موجودیت و هویت خود در برابر تحولات عادی و تحرکات عمدی» (نصری، ۱۳۹۰: ۴).

۲-۳. امنیت اجتماعی و امنیت انسانی

یکی دیگر از مفاهیم مشابه و متداخل با امنیت جامعه‌ای، مفهوم «امنیت انسانی» است. در واقع، تفاوت دو مفهوم امنیت انسانی و امنیت اجتماعی در این است که: اولاً، در مفهوم امنیت انسانی بر مرجعیت فرد تأکید می‌شود و عنصر اساسی مورد نظر در این مفهوم، فرد است نه گروه و یا حتی جامعه. ثانیاً، در پی تفاوت مرجع امنیت، دو مفهوم مذکور به سؤال کلیدی دیگر، یعنی «امنیت با کدام ابزار؟» پاسخ‌های متفاوتی می‌دهند. تقریباً تمام ابزارهای مقابله با تهدیدات معطوف به امنیت انسانی، دولتی و در اختیار دولت می‌باشند؛ درحالی‌که بخش مهمی از ابزارهای توسعه امنیت جامعه‌ای در اختیار جامعه است تا دولت. به‌عبارت دیگر، دولت و نهادهای رسمی در طرح و تدارک امنیت انسانی سهم بیشتری دارند تا در طرح و تدارک امنیت جامعه‌ای (نصری، ۱۳۹۰: ۵).

۳-۳. امنیت اجتماعی و امنیت ملی

«امنیت ملی» و «امنیت اجتماعی» نیز مفاهیم متفاوتی هستند. در واقع، امنیت ملی و امنیت دولت لزوماً به معنای امنیت جامعه نیست. به گفته بوزان «امنیت ملی یک مفهوم غربی و خصوصاً آمریکایی است که در سال‌های پس از جنگ جهانی دوم ابداع شد و رواج یافت» (آزر و این مون، ۱۳۷۹: ۳۰). بنابراین، امنیت اجتماعی مستظهر به وجود شاخصه‌هایی از امنیت است که لزوماً ذیل مؤلفه‌های امنیت ملی قابل دریافت نیستند.

۳-۴. امنیت اجتماعی و امنیت داخلی

«امنیت داخلی» اصطلاحی است که در مقابل «امنیت خارجی» طرح شده و شاخص تفکیک آن مرز جغرافیایی است. بدین معنا که ایجاد وضعیت ایمن در قلمرو جغرافیایی «ملت - کشور» در حیطه معادلات و مطالعات «امنیت داخلی» قرار دارد (بوزان، ۱۳۷۸: ۵۱-۷۴). هنگامی که مردم با در پیش گرفتن زندگی مسالمت‌آمیز به ارزش‌ها، آداب و رسوم و هویت یکدیگر احترام می‌گذارند، امنیتی که به دست می‌آید به «امنیت اجتماعی» معروف می‌شود. پژوهشگران امنیتی در این باره معتقدند امنیت اجتماعی به الگوهای سنتی زبان، فرهنگ، هویت مذهبی و قومی و رسوم مربوط به آنها می‌باشد، این ارزش‌ها اغلب در داخل کشور تهدید می‌شوند (بوزان، ۱۳۷۸: ۱۴۷). در این گونه امنیت، «امنیت‌سازی» از پایین به بالا است. به این تعبیر، امنیتی که از درون جامعه تولید می‌شود باید مورد احترام و توجه حاکمیت باشد و هرگونه تعرض به آن با مقاومت سرسختانه مردم مواجه می‌گردد. در این گونه از امنیت‌سازی وجه غالب آن است که تعدی‌کنندگان به حقوق مردم با مجازات‌های اجتماعی مواجه می‌شوند؛ بنابراین نقش هنجارهای اجتماعی در این زمینه قابل توجه است. اما در مورد امنیت داخلی وضع به گونه دیگری است. در این گونه از امنیت، نقش مرجع امنیت که به‌عنوان نهاد امنیت‌ساز مطرح است، برجسته می‌باشد. اغلب محققان امنیتی در این باره معتقدند که امنیت داخلی شامل حفظ ساختار حکومت، نهادهای حکومتی، به‌ویژه نهادهای برقرارکننده نظم و

امنیت داخلی، رهبران نظام و مجموعه مشترک ارزش‌ها، اصول، هنجارهای مشروعیت‌ساز قدرت، اصول و رویه‌های ثبات در حاکمیت، توانایی حفظ اقتدار، نظارت، اجرای قواعد و مقررات انتظام‌بخش است (بلندیان، ۱۳۸۶: ۲۶). در این گونه از امنیت، امنیت‌سازی از بالا به پایین بوده و نقش و کارکرد سازمان حکومت در آن فراگیر و گسترده است.

۳-۵. امنیت اجتماعی و امنیت عمومی

یکی از موضوعات مناقشه‌برانگیز در مبحث امنیت اجتماعی، نسبت آن با مفهوم امنیت عمومی^۱ است. امنیت عمومی عرصه‌ای است که بازیگر تعیین‌کننده آن دولت و نهادهای رسمی هستند که به‌عنوان مدعی‌العموم با رفتارهای خلاف قانون مقابله می‌کنند. هدف امنیت عمومی حفظ جان، مال و شئون افراد و مقابله با جرایم و آسیب‌های اجتماعی و نیز برقراری نظم و قانون است. امنیت عمومی به‌واسطه اختلالاتی چون: سرقت، قتل، تبهکاری، قاچاق کالا و خرید و فروش مواد افیونی و نیز از طریق آسیب‌های اجتماعی مانند: اعتیاد، خودکشی، طلاق، قانون‌گریزی، بی‌اعتمادی، دزدی، فحشا و... مختل می‌شود. این در حالی است که: اولاً، متولی امنیت اجتماعی صرفاً دولت نیست بلکه گروه‌های اجتماعی و شخصیت‌ها و نخبگان و سازمان‌های فرا ملی هم متولی امنیت اجتماعی هستند. ثانیاً، مرجع و واحد تحلیل در امنیت عمومی، فرد و نظام است در حالی که مرجع و واحد تحلیل در امنیت اجتماعی، گروه و افراد (عضوگروه) می‌باشند. ثالثاً، تمرکز مبحث و متولیان امنیت عمومی بر مؤلفه‌های سخت‌افزاری و عینی امنیت/ ناامنی است، در حالی که تدابیر و تأملات نرم‌افزاری در کانون توجه متولیان امنیت اجتماعی قرار دارد (نصری، ۱۳۹۰: ۷۵).

^۱. Public Security

۴. ضرورت و اهمیت مطالعات امنیت اجتماعی در ایران

بعد از آن که امنیت در سطح بین‌الملل و ملی به یک بلوغ نسبی رسید، نظریه‌پردازان و محققان حوزه امنیت به این نتیجه رسیدند که برای جامعه هم می‌شود از مدل علمی امنیتی استفاده نمود.

مرکز مطالعات جامعه و امنیت با ارزیابی و تحلیلی که از اوضاع و احوال کشور به عمل آمد، به دو نتیجه اساسی دست یافت: اول آنکه ما عمده‌تاً در کشور در پرداختن به مباحث امنیتی در سطح انفعال و تا حدی فعال، عمل می‌کنیم (در سطح تولید امنیت فعالیت برنامه‌ریزی شده مشخصی یافت نشد). دوم اینکه فعالیت‌های علمی در نظام اداری امنیتی کشور، عمده‌تاً متمرکز بر حوزه امنیت ملی بوده و آن‌جا هم بیشتر در زمینه ترجمه و استفاده از مکاتب و نظریه‌های خارجی تلاش‌هایی صورت گرفته است؛ یعنی تحقیقات بنیادین در حوزه امنیت ملی کمتر صورت گرفته است (در حوزه امنیت اجتماعی (جامعه) به‌طور کلی کار تحقیقاتی بنیادین و اساسی شناسایی نشد). مع الوصف ضرورت فعالیت علمی، تحقیقاتی و بنیادی در سطح تولید امنیت با تأکید بر امنیت جامعه در کشور برای مرکز به‌طور قطعی به اثبات رسید.

اهم دلایل و انگیزه‌های مرکز مطالعات جامعه و امنیت برای ورود به مبحث امنیت اجتماعی و ادامه آن موارد زیر می‌باشند:

- تحقق جامعه امن مورد انتظار چشم‌انداز جمهوری اسلامی ایران در افق ۱۴۰۴
- اولویت یافتن ابعاد نرم امنیت بر ابعاد سخت آن
- برجستگی وجه اجتماعی امنیت و استقلال آن از مفهوم امنیت ملی
- تهدیدات گسترده و متنوع فرامرزی
- پویایی و تحول پرشدت جامعه ایرانی؛
- وجود پاره‌ای از نابسامانی‌ها در امنیت جامعه و مردم ایران که بعضاً بصورت مهاجرت نخبگان تجلی یافته است؛
- توجه به مقوله امنیت اجتماعی (جامعه‌ای) در مجامع علمی جهان و بسط نظریه‌ها و مکاتب تولیدشده در سال‌های اخیر؛
- ضعف دانش بومی شده در حوزه امنیت اجتماعی در ایران؛

علاوه بر ضرورت‌های تحقیقاتی و پژوهشی در چارچوب طرح جامع و طرح کلان ملی مطالعات امنیت اجتماعی، یکی از نیازهای اساسی مطرح در این زمینه تولید داده‌های پایه تجربی برای تشخیص وضعیت امنیت اجتماعی در جامعه ایرانی می‌باشد تا زمینه لازم برای ارائه تحلیل‌های بعدی توسط محققان فراهم آید.

افزون بر اینها سایر ضرورت‌های شناخت وضعیت امنیت اجتماعی در ایران را می‌توان به‌نحو ذیل ارائه نمود:

الف) ضرورت حقوقی: جایگاه امنیت اجتماعی در قانون اساسی جایگاه ویژه‌ای است. تأمین امنیت اجتماعی از وظایف مهم دولت به حساب می‌آید. حوزه و گستره امنیت اجتماعی، بستگی به تصویری دارد که نظام سیاسی از دولت و ساختار و هدف خود می‌دهد. از این نظر، حقوقی که در قانون اساسی برای شهروند ترسیم شده از لحاظ نظری جامعیت دارد و تمام حقوق و نیازهای انسان را تحت الشعاع قرار می‌دهد. در واقع این حقوق که در ارتباط با اجتماع و نظام سیاسی جمع شده است، حوزه امنیت جامعه را تعریف می‌کند؛ حقوقی که باعث امنیت بخشی از جامعه، دست‌کم از لحاظ نظری، می‌شود. این حقوق، در حوزه‌های حقوقی و قضایی، اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی، سیاسی، اداری و نظامی - دفاعی، با هدف امنیت بخشی به جامعه تدوین شده است.

ب) ضرورت‌های تحلیلی: در شرایط کنونی برآورد روشنی از امنیت اجتماعی در جامعه ایران در دست نیست. همچنین از نظر تحلیلی و تبیین امنیت اجتماعی در ایران هم با ابهامات اساسی مواجه هستیم.

ج) ضرورت‌های سیاست‌گذاری: به دلیل ابهامات فوق‌الذکر، نهادهای سیاست‌گذار نیز از ساز و کارها و روش‌های لازم برای ارتقاء امنیت اجتماعی آگاهی و تصور دقیقی ندارند.

از همین روی، مرکز مطالعات جامعه و امنیت، تلاش نموده تا تصویری مناسب از وضعیت امنیت اجتماعی در ایران ارائه نماید.

۵. مطالعات امنیت اجتماعی در جهان

عمده مطالعات انجام شده در حوزه امنیت اجتماعی در سطح جهان، مربوط به مکتب کپنهاگ است. مکتب کپنهاگ در مطالعات امنیتی جریان مهمی محسوب می شود و نخستین سرچشمه های آن را می توان در کتاب مردم، دولتها و هراس از باری بوزان جست و جو کرد که در سال ۱۹۸۳ انتشار یافت. این مکتب تمرکز و توجه خود را بر جنبه های اجتماعی مقوله امنیت قرار می دهد. نظریه پردازان مرکزی این مکتب سه متفکر عمده هستند: باری بوزان، آل ویور و چپ دی وایلد^۱. اغلب متفکران این مکتب در مؤسسه مطالعات صلح کپنهاگ همکاری داشته اند. اصطلاح «مکتب کپنهاگ» توسط بیل مک سوینی بسط داده شد که خود مهمترین منتقد این مکتب محسوب می شود (Mutimer, 2007: 60).

به بیان مختصر، مطالعات امنیتی را می توان به دو دوره تقسیم کرد: مطالعات امنیتی در دوران پیشا کپنهاگ که می توان بر آن نام «مطالعات سنتی» نهاد که نگاهی مضیق به مقوله امنیت را به همراه دارد و مطالعات امنیتی در دوران پسا کپنهاگ یا «مطالعات موسع امنیتی». در دوران پیش از ظهور مکتب کپنهاگ ما با رویکرد مضیق به مقوله امنیت مواجه هستیم که بیشتر بر جنبه های سخت امنیت به ویژه جنبه نظامی آن تأکید دارد و طرفداران این رویکرد را سنت گرایان نامیده اند (Buzan & et al, 1998: vii).

مکتب کپنهاگ رویکردی سازه‌انگارانه اتخاذ می کند و بر اساس آن میان فرایندهای سیاسی کردن و امنیتی کردن تفاوت قائل می شود. این مکتب بر آن است تا با توجه به تحولات عمیق در جهان بیش از پیش در هم تنیده شده، تعبیری از امنیت را ارائه دهد که علاوه بر مقولات نظامی مشتمل بر مقولات ارزشی، هنجاری و هویتی باشد. این بدان معنا نیست که این مکتب از اهمیت مقولات نظامی در امنیت غافل است بلکه حتی این مقولات را نیز در تعریف و تفهیم مسائل امنیتی جای می دهد. اما آن را تنها بخشی از مسأله برمی شمرد. در عین حال این مکتب حوزه های مختلف مطالعات امنیت را از هم متمایز می داند (Ibid: 4-5).

^۱. Jaap de Wilde

یکی از مهمترین ویژگیهای این مکتب آن است که فرایند امنیتی شدن مسائل را از منظری اجتماعی به نظاره می‌نشیند. در این راستا این مکتب مفهوم «کنش گفتاری» ویتگنشتاین^۱ را نیز به استخدام گرفته و نشان می‌دهد که سخن گفتن به‌نحو امنیتی در باب یک مقوله، می‌تواند به امنیتی‌شدن آن منجر گردد؛ امری که به‌واسطه اهمیت کنش کلامی به‌عنوان یک کنش مهم اجتماعی قابل ادراک می‌باشد. ویتگنشتاین در جمله معروف خود گفته بود: «از استفاده پرسید نه از معنا». در واقع زمانی که انسان‌ها در اجتماع پیرامون یک مسأله خاص سخن می‌گویند پیوسته ادراک خاصی از آن مفهوم را در عرصه بینادهنی اشاعه می‌دهند و این در نهایت به بروز شدن آن ادراک منجر شده و از این مسیر به حوزه زیست‌جهان وارد می‌شود. در چنین شرایطی است که با ورود یک موضوع به عرصه زیست‌جهان به‌عنوان تهدیدی امنیتی، شاهد امنیتی‌شدن یک مقوله سابقاً غیرامنیتی هستیم. در واقع می‌توان گفت که هیچ مقوله‌ای فی‌نفسه^۲ امنیتی محسوب نمی‌شود بلکه تهدیدات امنیتی خود برساخته‌هایی سیاسی هستند که در اثر اندرکنش فاعلان اجتماعی خلق شده، تثبیت می‌شوند و در نهایت انحلال و اضمحلال می‌یابند.

۶. مطالعات امنیت اجتماعی در ایران

با عنایت به محدودیت منابع و مطالعات تا اواخر دهه شصت در ایران می‌توان چنین اظهار داشت که مطالعات امنیتی در وضعیت توسعه نیافته‌ای قرار داشته است. با تأسیس پژوهشکده مطالعات راهبردی، شاهد رشد نسبی در این حوزه مطالعاتی هستیم. در دهه‌های هفتاد و هشتاد مرکز مطالعات جامعه و امنیت در پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی و مؤسسات دیگری نیز همچون مؤسسه ابرار معاصر تهران، دانشگاه عالی دفاع ملی، مرکز بررسی‌های استراتژیک ریاست جمهوری، مرکز پژوهش‌های مجلس، مرکز تحقیقات استراتژیک دفاعی، مرکز تحقیقات استراتژیک مجمع تشخیص مصلحت نظام، دانشگاه‌ها و پژوهشگاه‌ها توسعه قابل توجهی یافته‌اند. در این زمان است که مطالعات امنیتی از صرف ترجمه دیدگاه‌های

^۱. Wittgenstein's Speech Act

^۲. Per se

خارجی، فراتر رفته و به نقد و حتی تولید دیدگاه‌های ایرانی و اسلامی می‌پردازند. در این خصوص شاهد ارائه نظریه تحلیل گفتمانی امنیت توسط دکتر افتخاری در سال ۱۳۸۰ (کتاب امنیت جهانی: رویکردها و نظریه‌ها) و سپس بسط آن در حوزه نخبگانی کشور هستیم. مطابق این دیدگاه امنیت در قالب دو گفتمان قابل تعریف و مدیریت است:

الف. گفتمان سلبی؛ که بر نبود «تهدید» دلالت دارد. لذا می‌توان آن را چنین تعریف کرد: وضعیتی که در آن منافع بازیگر از سوی دیگران یا موضوع تهدید واقع نمی‌شود و یا در صورت وقوع تهدید احتمالی، امکان مدیریت آن برای بازیگر مورد تهدید وجود دارد. این گفتمان سخت‌افزارانه، برون‌نگر و به شدت قدرت‌محور است. لذا در آن امنیت به قدرت تقلیل می‌یابد.

ب. گفتمان ایجابی؛ که بر امنیت در مقابل اصل رضایت اجتماعی تأکید دارد و امنیت را تابعی از نسبت خواسته‌های اجتماعی به داشته‌های اجتماعی در چارچوب ضریب ایدئولوژیک آن جامعه می‌داند. شاخص امنیت در این گفتمان میزان رضایتمندی و به‌تعمیری قدرت نرم درون‌زای آن است.

آنچه در کانون توجه مرکز مطالعات جامعه و امنیت بوده و حاصل پژوهش‌های این مرکز می‌باشد، امنیت ایجابی است و هدف غایی مرکز نیز ترویج این گفتمان در ایران است.

پس از مرور و تبیین مفهوم و نظریه‌های امنیت اجتماعی در جهان، این پرسش‌ها قابل طرح است که: آیا مضمون امنیت اجتماعی و اشکال بروز و ساماندهی آن در همه جوامع یکسان است؟ چگونه می‌توان ضمن استفاده از تجربه‌ها و یافته‌های جهانی، ملاحظات بومی را در طراحی و تفسیر امنیت اجتماعی دخیل دانست؟ در این جا فرض بر آن است که ریشه‌های بروز و شیوه‌های مدیریت امنیت اجتماعی در جوامع گوناگون، متفاوت است. این فرض را نظریه‌پردازان اولیه امنیت اجتماعی نیز می‌پذیرند.

ریشه روش‌شناختی تأمل در معنای غربی امنیت اجتماعی به این پرسش‌ها مربوط است که: آیا در ایران هم عدم اطمینان خاطر افراد و گروه‌ها به دلیل احتمال زوال هویت ایرانی وجود دارد؟ سهم و وزن دغدغه هویت در احساس ناامنی اجتماعی چقدر است؟ آیا مسائل دیگری وجود دارند که مسأله هویت‌خواهی را تحت‌الشعاع قرار بدهند؟ آیا می‌توان گفت که ایرانیان نسبت به هویت، هیچ دغدغه‌ای ندارند؟

به نظر می‌رسد هویت‌خواهی در ایران اولین اولویت مبحث امنیت اجتماعی (به تعریفی که گذشت) نیست. در پژوهشی که با عنوان «مسائل اجتماعی ایران» انجام شده است، گروهی از محققان علوم اجتماعی به استخراج عینی مسائل اجتماعی در ایران پرداخته‌اند. این گروه پژوهشی با تهیه پرسشنامه‌ای مهمترین عوارض اجتماعی، اولویت و موضوعیت آن‌ها را از عامه مردم، مسئولان و مطلعین جویا شده‌اند. مهمترین مسأله اجتماعی از دید سه گروه مذکور، صבעه اقتصادی داشته و به فقر و اشتغال مربوط است. هویت‌خواهی در این تحقیق مقام پنجم و افسردگی روانی آخرین مسأله اجتماعی ایرانیان ذکر شده است.

باید گفت در ایران مقوله «امنیت اجتماعی» موضوعی نیست که بتوان با آن با روش‌های سلیقه‌ای و موردی و رهیافت‌های سنتی برخورد کرد؛ بلکه به دلیل پیچیدگی فوق‌العاده آن، نیازمند مطالعات گسترده بومی در بعد مفهوم‌سازی و شاخص‌سازی و سپس سنجش‌های مستمر میدانی برای ارزیابی وضعیت موجود با شاخص‌ها و مقایسه با گذشته و وضعیت مطلوب است. بدیهی است دیدگاه‌های نظری صرف برای تعریف مسائل اجتماعی در کشورهای در حال توسعه کارآیی ندارند؛ به‌ویژه مباحث امنیتی و اجتماعی باید متناسب با وضعیت این کشورها باز تعریف شوند.

البته باید توجه داشت که حتی شاخص‌های تعیین شده در امنیت اجتماعی نیز شاخص‌هایی نسبی و به‌شدت سیال‌اند و باید به‌طور مستمر ارزیابی شده و مورد تجدیدنظر قرار گیرند. مهم‌ترین دلیل این امر، ناهمخوانی نظریه امنیت اجتماعی در جامعه غربی با شرایط فرهنگی و

اجتماعی جامعه ایرانی است؛ هر چند که مفهوم امنیت اجتماعی در ادبیات علمی جامعه غربی نیز عمر چندانی ندارد و غالباً مفهوم امنیت اجتماعی را مترادف «هویت اجتماعی» دانسته‌اند.

مشکل دیگر آن است که در ادبیات علمی ایران، به مسأله نظریه‌پردازی امنیت اجتماعی توجه نشده است و در اغلب تحقیقات اجتماعی، امنیت اجتماعی را محدود به «امنیت عمومی» و «ثبات اجتماعی» دانسته یا مفهوم امنیت اجتماعی را به امنیت گروه‌های اجتماعی نظیر خانواده تقلیل داده‌اند. مسأله دیگر، آن است که تاکنون مفهوم امنیت اجتماعی و حتی مفهوم امنیت ملی که مبنای تجربی بیشتری دارد، در ایران به‌طور کمی ارزیابی نشده و معرف‌ها و شاخص‌های آن شناسایی نشده‌اند. ضرورت دیگر این که تاکنون در حوزه تحقیقات امنیتی داخل کشور، مطالعه‌ای برای تعیین شدت امنیت و ضد امنیت، به طوری که بتوان اهمیت مجموعه مؤلفه‌ها و رخدادهای ضد امنیتی را در هر محدوده زمانی به‌دست آورد و مقاطع زمانی را با یکدیگر مقایسه کرد، پیشنهاد نشده است.

مرکز مطالعات جامعه و امنیت برای تبیین مبانی نظری و ساماندهی مطالعات امنیت اجتماعی در ایران، بهره‌گیری از سه رکن، منبع و حوزه را به‌شرح زیر مبنای کار خود قرار داده است:

اول. نظریه‌ها و مکاتب تولیدشده در جهان در زمینه امنیت اجتماعی؛

دوم. نظریه‌های دین اسلام به‌عنوان مکتب غالب و ناظر بر جامعه ایران در حوزه امنیت اجتماعی؛

سوم. جامعه‌شناسی تاریخی امنیت در ایران.

در هر یک از موارد فوق: نظریه‌ها و مکاتب تولیدشده جهان به‌عنوان الگو، مدل و ساختار؛ نظریه‌های مکتب اسلام به‌عنوان چارچوب ارزشی ماندگار؛ و منبع جامعه‌شناسی تاریخ ملی به‌عنوان چارچوب ارزشی و روشی عرفی مورد بهره‌برداری قرار می‌گیرند. با استقرار نتایج ارکان علمی- پژوهشی طرح جامع بر مدل نظری مذکور، مبانی نظری امنیت اجتماعی بومی شده، تولید می‌گردد.

بنابراین ممیزات مطالعات امنیت اجتماعی انجام شده در ایران عبارتند از:

- نظریه پردازانه؛
- بومی؛
- پژوهشی و آکادمیک؛
- انتقادی؛
- آینده پژوهانه همراه با رویکرد تاریخی؛
- معطوف به ارزش های اسلامی و ملی؛
- آسیب شناسانه.

۷. مطالعات امنیت اجتماعی در مرکز مطالعات جامعه و امنیت

۷-۱. گام های نخستین

رویکرد اجتماعی به امنیت به دلیل تناسب مبانی آن با اصول معرفتی در حوزه مطالعات اسلامی امنیت، و همچنین توجه به ابعاد بومی نظریه امنیت، طی دو دهه گذشته در ایران بسیار مورد توجه بوده و رویکرد مرکز مطالعات جامعه و امنیت در این رابطه تلاش در جهت تولید چارچوبی بومی و مستقل از مکتب کپنهاگ است. منابع موجود در این زمینه سه گروه اصلی را شامل می شود:

- اول. پژوهش های تحلیلی در خصوص ابعاد اجتماعی امنیت؛
- دوم. پژوهش های کاربردی ناظر بر امنیت جامعه؛
- سوم. پژوهش های اجرا شده در مرکز مطالعات جامعه و امنیت.

عمده تلاش‌های مطالعاتی و پژوهشی معطوف به امنیت اجتماعی با رویکرد نرم (امنیت ایجابی) در مرکز مطالعات جامعه و امنیت صورت پذیرفته است؛ که ذیلاً به سیر پژوهش‌های مزبور و مراحل شکل‌گیری طرح کلان ملی مطالعات امنیت اجتماعی اشاره شده است:

الف. تهیه گزارش تحلیلی - علمی از وضعیت مطالعات امنیت اجتماعی برای سران نظام در سال ۱۳۷۸:

دستور رییس جمهور وقت بر روی گزارش تحلیلی - علمی به وزیر علوم و دبیر شورای عالی امنیت ملی وقت:

جناب آقای دکتر روحانی

جناب آقای دکتر معین

اصل کار ارزنده است و امیدوارم با گسترش تحقیقاتی از این دست، روند تدبیر و اداره امور هر چه بیشتر علمی و واقع‌بینانه‌تر شود. به نظرم دبیرخانه شورای عالی امنیت ملی می‌تواند و باید سفارش‌دهنده این تحقیق باشد و وزارت محترم فرهنگ و آموزش عالی و پژوهشگاه هم قطعاً استقبال می‌کنند. نتیجه به من گزارش شود.

ب. اجرای فاز صفر طرح جامع مطالعات امنیت اجتماعی به منظور شناخت و تبیین دقیق‌تر مؤلفه‌های اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و فرهنگی مؤثر بر امنیت اجتماعی؛

ج. مشارکت در تصویب ماده ۱۱۹ قانون برنامه چهارم توسعه؛

د. پیشنهاد وزارت علوم به سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی برای ملی شدن طرح جامع مطالعات امنیت اجتماعی و نیز تأسیس پژوهشکده‌ای برای تحقیق و پژوهش در حوزه امنیت اجتماعی؛

ه. موافقت سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی با ملی شدن طرح (با دفاع علمی پژوهشگاه)؛

و. ارائه پیشنهادیه طرح جامع مطالعات امنیت اجتماعی توسط مرکز مطالعات جامعه و امنیت پژوهشگاه به سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی.

۲-۷. طرح جامع مطالعات امنیت اجتماعی

مرکز مطالعات جامعه و امنیت در اجرای طرح جامع مطالعات امنیت اجتماعی و متناسب با بودجه تخصیص یافته از سال ۱۳۸۵ تا ۱۳۹۰ توانست فاز اول و بخشی از فاز دوم طرح جامع را در قالب هفت پروژه تحقیقاتی، بیست مقاله علمی، برگزاری سیزده نشست علمی، به‌انضمام تأسیس وب‌سایت و نیز تأسیس بانک اطلاعاتی از حوزه مورد مطالعه، انجام دهد نتایج تحقیق در قالب نه جلد کتاب به‌شرح زیر منتشر و اولین تولیدات علمی بومی برای شروع نظریه‌پردازی در این زمینه ارائه شد:

۱،۲،۷. عناوین کتاب‌های منتشر شده توسط مرکز مطالعات جامعه و امنیت

- (۱) درآمدی نظری بر امنیت جامعه‌ای (مفاهیم، مؤلفه‌ها و نظریه‌ها)، قدیر نصری، ۱۳۹۰؛
- (۲) امنیت اجتماعی شده، رویکردی اسلامی، اصغر افتخاری، ۱۳۹۲؛
- (۳) جامعه‌شناسی تاریخی امنیت در ایران، سیدمحمد میرسندسی، ۱۳۹۱؛
- (۴) اینترنت و امنیت اجتماعی، سعید مجردی، ۱۳۹۱؛
- (۵) پژوهش‌نامه امنیت اجتماعی (دفتر نخست)، ۱۳۹۱؛
- (۶) فرهنگ توصیفی اصطلاحات امنیت، فرزاد پورسعید، ۱۳۹۲؛
- (۷) مقدمه‌ای بر جامعه‌شناسی امنیت، بیل مک‌سوینینی، ترجمه محمدعلی قاسمی و محمدرضا آهنی، ۱۳۹۰؛
- (۸) ترجمان جامعه و امنیت (جلد ۱)، اما روچیلد و دیگران، ترجمه علیرضا طیب، ۱۳۹۱؛
- (۹) ترجمان جامعه و امنیت (جلد ۲)، پل روی و دیگران، ترجمه عسگر قهرمان‌پور، ۱۳۹۱.

۳-۷. طرح کلان ملی مطالعات امنیت اجتماعی

طرح کلان ملی مطالعات امنیت اجتماعی یکی از سی و هفت پروژه الویت‌دار ملی به پیشنهاد و اجرای مرکز مطالعات جامعه و امنیت پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی در سال ۱۳۹۰ در شورای عالی علوم، تحقیقات و فناوری (عتف) به تصویب رسید.

معاون پژوهشی وقت وزارت علوم تحقیقات و فناوری در نشستی خبری با اشاره به تصویب سی و هفت پروژه اولویت‌دار ملی برای اجرا در دانشگاه‌ها در شورای عتف خاطرنشان کرد:

در جلسه نهم شورای عتف اجرای دو طرح تحقیقی ملی اولویت‌دار در حوزه علوم انسانی تصویب شد. یکی از این دو طرح، اجرای طرح جامع مطالعات امنیت اجتماعی است که برای دستیابی به اهداف سند چشم‌انداز به تصویب رسیده است.

نظام علمی و پژوهشی ایران نیز به نوبه خود از رویکرد نو به مطالعات و معادلات امنیتی بیگانه نبوده و در پی رشد حوزه مطالعات امنیتی و توسعه سیاست‌های پیشنهادی از سوی ارکان امنیت، شاهد طرح این ایده جدید هستیم که: «تعریف، تحلیل و مدیریت امنیت در جامعه ایرانی لازم است با توجه به بنیادهای اسلامی - ایرانی جامعه صورت گیرد».

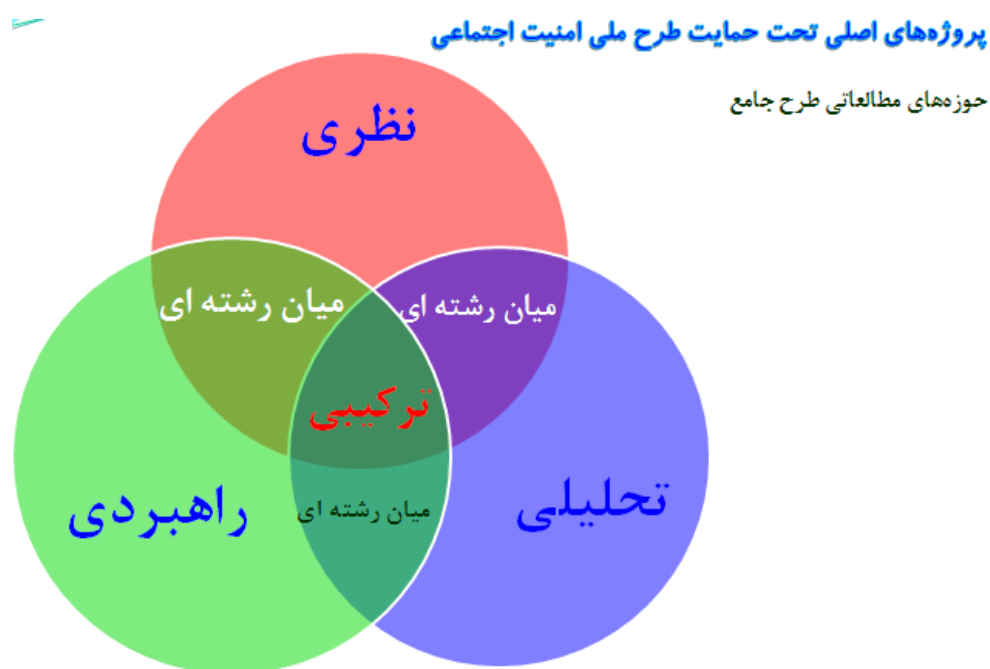
با توجه به همین ضرورت‌ها «طرح کلان ملی مطالعات امنیت اجتماعی؛ مبانی، الگوها و راهبردها در جمهوری اسلامی ایران» توسط مرکز مطالعات جامعه و امنیت پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی که سابقه طولانی در زمینه تحقیق و پژوهش در این حوزه را دارد و آثار پژوهشی آن منتشر و یا در دست انتشار است، در دستور کار قرار گرفت. این طرح بعد از به تصویب رسیدن در شورای عالی عتف به عنوان یکی از طرح‌های کلان ملی مصوب سال ۱۳۹۰ و با افتخار تصویب اولین طرح کلان ملی حوزه علوم انسانی، مراحل اولیه اجرا را پشت سر می‌گذارد.

۱-۳-۷. برآورد نتایج، خروجی‌ها و آثار اجرای طرح کلان ملی مطالعات امنیت اجتماعی

ردیف	خروجی	نوع
۱	تولید نظریه اسلامی - ایرانی امنیت اجتماعی	نظری
۲	ایجاد جریان بومی در حوزه مطالعاتی امنیت اجتماعی	نظری
۳	اصلاح وضعیت رشته‌های علمی و تربیت نیروی انسانی در حوزه امنیت اجتماعی	تقویت سرمایه انسانی
۴	تولید شاخص‌های بومی برای سنجش وضعیت امنیت اجتماعی	کاربردی
۵	رصد و تحلیل وضعیت امنیت اجتماعی	کاربردی
۶	ارائه راهبردهای کلان و سندهای مرجع در حوزه امنیت اجتماعی	راهبردی
۷	ارائه پیوست‌های مرتبط با امنیت اجتماعی (شامل پیوست‌های فرهنگی - پدافند غیرعامل - اقتصادی - سیاسی - بین‌المللی و...)	راهبردی - کاربردی
۸	تأسیس مرکز ملی مطالعات و مدیریت راهبردی امنیت اجتماعی	نهادی
۹	تولید فناوری‌های نرم در حوزه امنیت اجتماعی	علمی کاربردی

۲-۳-۷. گستره موضوعی زیرمجموعه طرح کلان ملی مطالعات امنیت اجتماعی طرح حاضر از حیث گستره موضوعی وسیع بوده و حداقل چهار گونه از مطالعات و پژوهش‌ها را شامل می‌شود که در نمودار زیر حوزه‌های آنها مشخص شده‌اند:

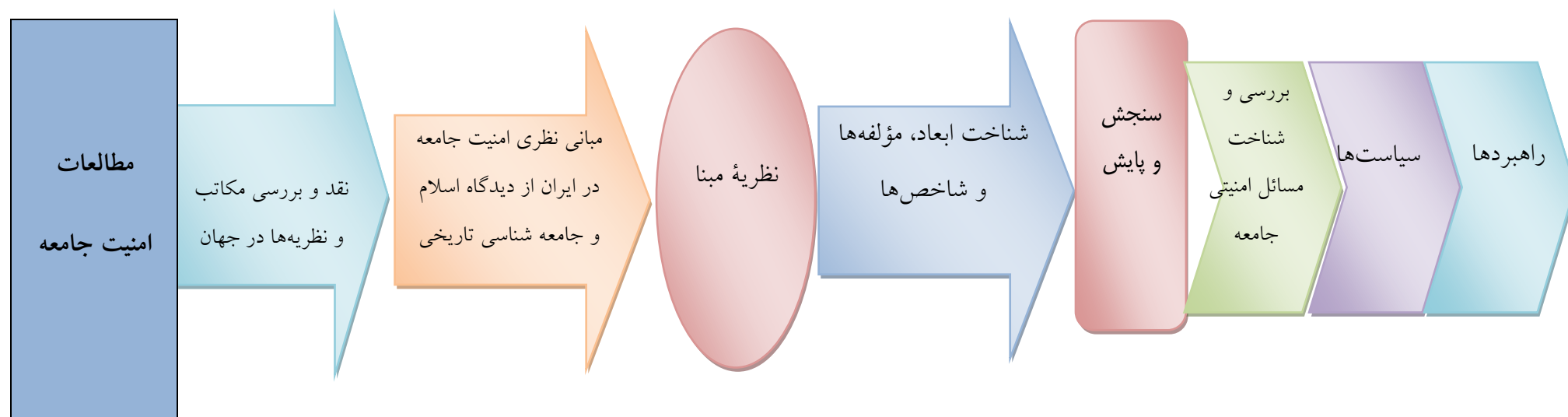
۳-۳-۷. محورهای اصلی پروژه‌های خروجی تحت حمایت طرح کلان ملی مطالعات امنیت اجتماعی

مطالعات ترکیبی و جامع	مطالعات میان‌رشته‌ای	مطالعات رشته‌ای موردی	نوع مطالعه
<ul style="list-style-type: none"> • تدوین منشور امنیت اجتماعی کشور • تدوین سیاست‌ها و راهبردهای امنیت اجتماعی کشور • تدوین سند لوازم و مقتضیات مربوط به عملیاتی شدن منشور اجتماعی کشور • تدوین پیوست‌های راهبردی؛ مانند: پیوست فرهنگی، پدافند غیرعامل، اقتصادی، سیاست خارجی و... 	<ul style="list-style-type: none"> • مطالعات نظری-تحلیلی با هدف بومی‌سازی نظریه‌ها • مطالعات نظری-راهبردی با هدف طراحی الگوهای راهبردی اسلامی-ایرانی • مطالعات تحلیلی-راهبردی با هدف موضوع‌شناسی و حل مسأله امنیت اجتماعی در جامعه و نه صرفاً نظریه‌پردازی 	<ul style="list-style-type: none"> • مطالعات نظری با رویکردهای انتقادی با هدف نظریه‌پردازی اسلامی-ایرانی در حوزه امنیت اجتماعی • مطالعات تحلیلی با هدف شناخت وضعیت امنیت اجتماعی در کشور • مطالعات راهبردی با هدف نقد الگوهای موجود و زمینه‌سازی برای ورود به حوزه مطالعات راهبردی در چارچوب اسلامی برای ارائه سیاست عملی 	محورهای اصلی مطالعات مورد نیاز

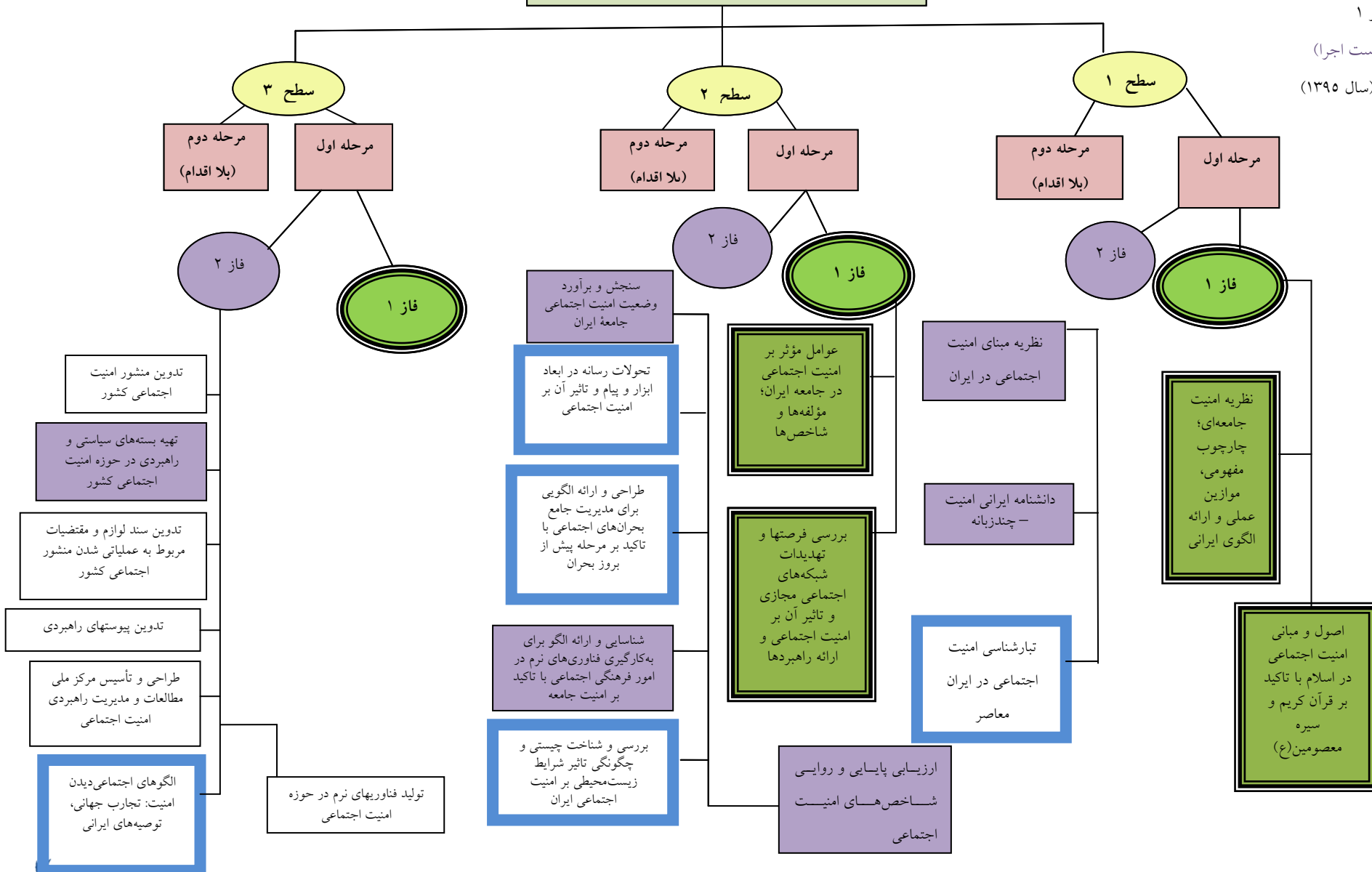
۴-۳-۷. منافع طرح کلان ملی مطالعات امنیت اجتماعی

ردیف	شرح	بهره‌بردار	گستره
۱	افزایش ضریب امنیت اجتماعی از ناحیه اجرایی شدن راهبردها و سیاست‌های پیشنهادی	جامعه	ملی
۲	کاهش هزینه‌های نظام در حوزه امنیت اجتماعی به‌واسطه تجمیع مدیریتی و وحدت برنامه‌ریزی و جلوگیری از موازی‌کاری یا انجام کارهای ضعیف و مقطعی	دولت	ملی
۳	اشتغال‌زایی مثبت و فعال از طریق تأسیس شرکت‌های دانش‌بنیان در حوزه امنیت اجتماعی (بخش تحلیل وضعیت و سنجش) و یا طراحی و ارائه راهبرد که به اشتغال فارغ‌التحصیلان کمک می‌کند	نخبگان	جامعه علمی

طرح کلان ملی مطالعات امنیت اجتماعی

- طرح‌های اجرا شده فاز ۱
- طرح‌های فاز ۲ (در دست اجرا)
- طرح‌های ادامه فاز ۲ (سال ۱۳۹۵)

۷-۳-۷. عناوین طرح‌های تحقیقاتی فاز اول طرح کلان (اجرا شده)

- الف. نظریه امنیت جامعه‌ای؛ چارچوب مفهومی، موازین عملی و ارائه الگوی ایرانی؛
- ب. اصول و مبانی امنیت اجتماعی در اسلام با تأکید بر قرآن کریم و سیره معصومین (ع)؛
- ج. عوامل مؤثر بر امنیت اجتماعی در جامعه ایران؛ مؤلفه‌ها و شاخص‌ها؛
- د. بررسی فرصت‌ها و تهدیدات شبکه‌های اجتماعی مجازی و تأثیر آن بر امنیت اجتماعی و ارائه راهبردها؛
- ه. تدوین سند راهبردی علوم، تحقیقات و فناوری در حوزه امنیت اجتماعی جمهوری اسلامی ایران.

۷-۳-۸. عناوین طرح‌های تحقیقاتی فاز دوم طرح کلان (در دست اجرا)

- الف. نظریه مبنای امنیت اجتماعی در ایران؛
- ب. دانشنامه ایرانی امنیت؛
- ج. ارزیابی پایایی، روایی و اعتبارسنجی شاخص‌های امنیت اجتماعی در ایران؛
- د. سنجش و برآورد امنیت اجتماعی ایران؛
- ه. تهیه بسته‌های سیاستی و راهبردی در حوزه امنیت اجتماعی؛
- و. تبارشناسی امنیت اجتماعی در ایران معاصر؛
- ز. گفتمان ولایت فقیه در موضوع امنیت اجتماعی؛
- ح. تحولات رسانه در ابعاد ابزار پیام و تأثیر آن بر امنیت اجتماعی؛
- ط. طراحی و ارائه الگویی برای مدیریت جامع بحران‌های اجتماعی با تأکید بر مرحله پیش از بروز بحران؛
- ی. بررسی و شناخت چرستی و چگونگی تأثیر شرایط زیست‌محیطی بر امنیت اجتماعی ایران؛
- ک. شناسایی و ارائه الگو برای به‌کارگیری فناوری‌های نرم در امور فرهنگی با تأکید بر امنیت جامعه؛
- ل. الگوهای اجتماعی دیدن امنیت، تجارب جهانی، توصیه‌های ایرانی.

۷-۳-۹. مدیریت تأثیرگذاری

پس از اجرای تحقیقات و پژوهش‌های مورد نظر در حوزه امنیت اجتماعی و حصول دستاوردهای لازم از طرح کلان ملی، باید با مدیریت نحوه اجرایی شدن دستاوردهای مزبور،

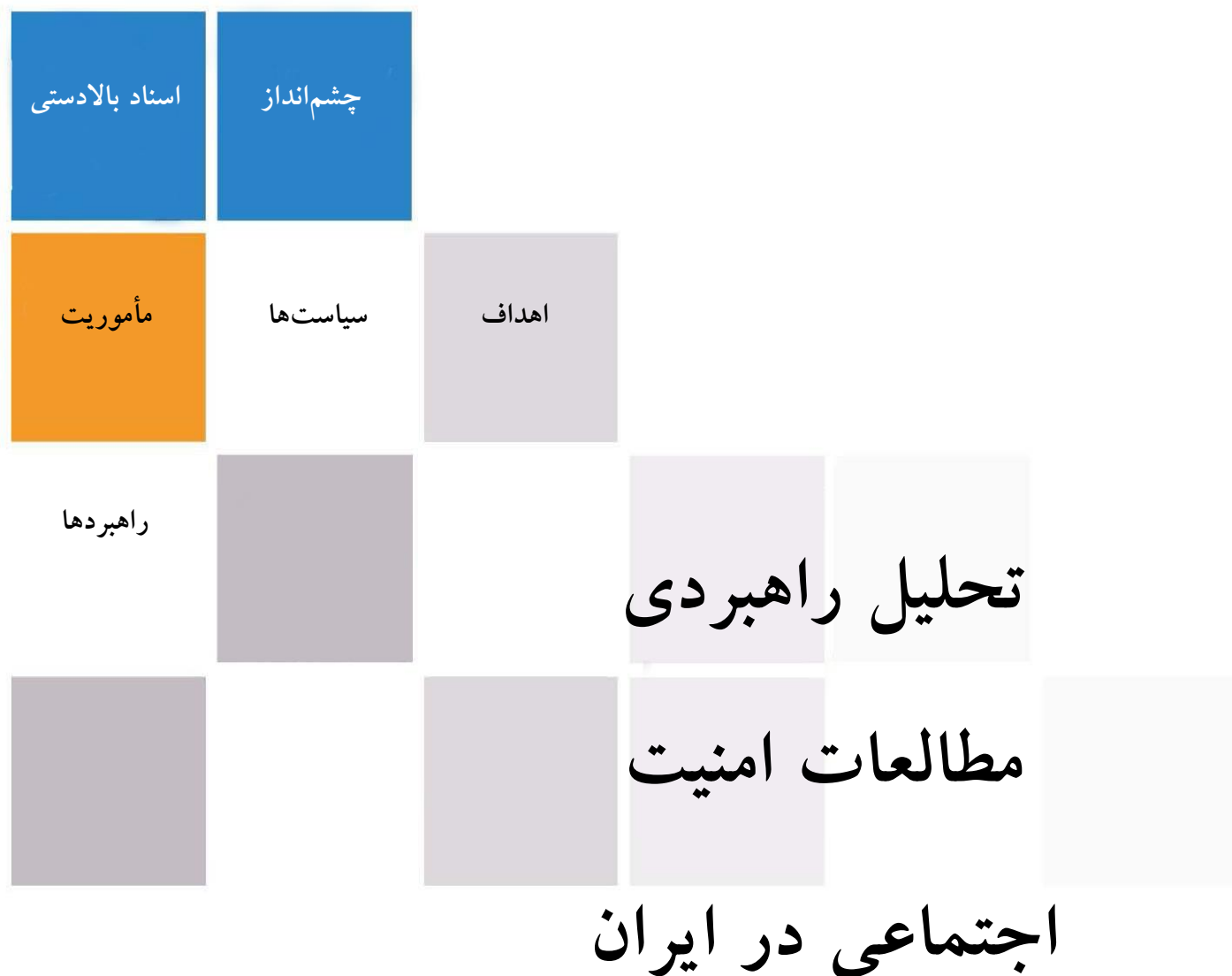
تأثیرگذاری‌های لازم در نظام اداری - سیاسی - امنیتی کشور و جامعه پدید آید. در اینجا می‌توان موارد کلی زیر را در راستای مدیریت این تأثیرگذاری بیان نمود:

۱. تأسیس مرکز ملی مطالعات و مدیریت راهبردی امنیت اجتماعی؛
۲. تشکیل قطب علمی مطالعات امنیت اجتماعی؛
۳. تدوین منشور امنیت اجتماعی کشور و تدوین سند لوازم و مقتضیات مربوط به عملیاتی شدن آن؛
۴. تدوین پیوست‌های راهبردی مانند پیوست فرهنگی، اقتصادی، سیاسی، زیست‌محیطی و پدافند غیرعامل؛
۵. تولید شاخص‌های بومی برای سنجش و رصد امنیت اجتماعی در کشور؛
۶. تشکیل دبیرخانه طرح ملی پیمایش به‌منظور رصد^۱ دائمی امنیت اجتماعی در ایران؛
۷. تشکیل دبیرخانه دائمی همایش علمی امنیت اجتماعی؛
۸. ارائه مدل سیاست‌گذاری در حوزه امنیت اجتماعی و شرح وظایف دستگاه‌های اجرایی درباره امنیت اجتماعی؛
۹. طرح گسترش و ساماندهی نظام آموزشی و پژوهشی تخصصی درباره امنیت اجتماعی و تلاش برای نظریه‌پردازی در مورد آن؛
۱۰. تبیین مبانی نظری و تعیین مولفه‌ها و شاخص‌های ارزیابی جامعه امن مورد نظر چشم‌انداز و ارائه راهکارهای بومی برای تقویت جامعه امن؛
۱۱. ارائه نظریه ایرانی امنیت اجتماعی (جامعه‌ای) در ایران؛
۱۲. تأثیرگذاری بر تحول و ارتقاء علوم انسانی در حوزه جامعه و امنیت؛
۱۳. تهیه گزارش‌های مدیریتی در باره هریک از تحقیقات انجام شده؛
۱۴. تهیه دو مقاله علمی پژوهشی یا علمی ترویجی از نتایج حاصل از هریک از تحقیقات انجام شده؛
۱۵. برگزاری نشست علمی برای هریک از طرح‌های تحقیقاتی؛

^۱. Monitoring

۱۶. انتشار نتایج تحقیقات و ترویج، توسعه و نهادینه کردن نتایج علمی فعالیت‌ها و پژوهش‌های انجام شده در جهت تقویت اتکاء به نفس محققین و مدیران حوزه امنیت اجتماعی؛
۱۷. مدیریت و به‌روزرسانی وبسایت طرح کلان ملی مطالعات امنیت اجتماعی؛
۱۸. تعامل و همکاری با دستگاه‌های بهره‌بردار برای ایجاد زمینه کاربست نتایج تحقیقات؛
۱۹. هماهنگی و جلب همکاری کاربران اصلی طرح کلان برای اجرای مشترک برخی از طرح‌های تحقیقاتی.

۱. روش تدوین اسناد راهبردی طرح‌های کلان

دبیرخانه شورای عالی عتف در سال ۱۳۹۲ از مسئولین طرح‌های کلان ملی خواست تا سند راهبردی طرح خود را با روش، اصول و ساختار طراحی شده توسط کارگروه راهبری «تدوین اسناد راهبردی طرح‌های کلان ملی» با مدیریت آقای دکتر باقری مقدم ارائه نمایند.

مدیریت طرح کلان ملی مطالعات امنیت اجتماعی طی مکاتبات و جلسات متعدد با کارگروه و مدیریت محترم وقت دبیرخانه عتف، تدوین سند راهبردی طرح‌های کلان علوم انسانی را با روش و الگوی طراحی شده برای طرح‌های کلان حوزه فناوری‌های سخت و صنعتی غیرممکن اعلام و پیشنهاد طراحی روش‌شناسی مستقل برای طرح‌های کلان ملی حوزه علوم انسانی را ارائه نمود که با موافقت و حمایت مدیر کارگروه، جناب آقای دکتر باقری مقدم و نیز مدیریت سابق دبیرخانه قرار گرفت و پیشنهاد تشکیل کارگروه و اجرای طرح را به مدیریت طرح کلان ملی مطالعات امنیت اجتماعی دادند. در دوره جدید، مدیریت دبیرخانه نیز نسبت به تشکیل کارگروه راهبری «تدوین اسناد راهبردی طرح‌های کلان ملی حوزه علوم انسانی» و اجرای طرح، توجه و جدیت داشته‌اند. به طوری که در همایش «کمیت‌های ارزیابی طرح‌های کلان» در دوازدهم خرداد سال ۹۴ برای روش‌شناسی تدوین اسناد طرح‌های کلان ملی حوزه علوم انسانی، بخش مستقلی در نظر گرفته و مسئولیت ارائه این بحث در همایش به مدیریت طرح کلان ملی مطالعات امنیت اجتماعی داده شد. پس از همایش نیز از سوی دبیرخانه عتف درخواستی برای ارائه طرح به این مدیریت داده شد که طرح آن نیز به دبیرخانه پیشنهاد شد.

از این روست که طرح‌های کلان ملی و از جمله طرح کلان ملی مطالعات امنیت اجتماعی از یک روش‌شناسی یکپارچه و طراحی شده‌ای برخوردار نیستند. بنابراین می‌توان گفت سند راهبردی ارائه شده از کلیات یک روش و قالب عمومی برخوردار است، و ضروری به نظر می‌رسد اسناد راهبردی طرح‌های کلان علوم انسانی از روش‌شناسی مستقلی برخوردار شوند.

شورای عالی عتف نیز در یکی از مصوبات خود ضرورت استقلال روش‌شناسی تدوین اسناد راهبردی طرح‌های کلان ملی حوزه علوم انسانی را مورد تأکید قرار داده است.

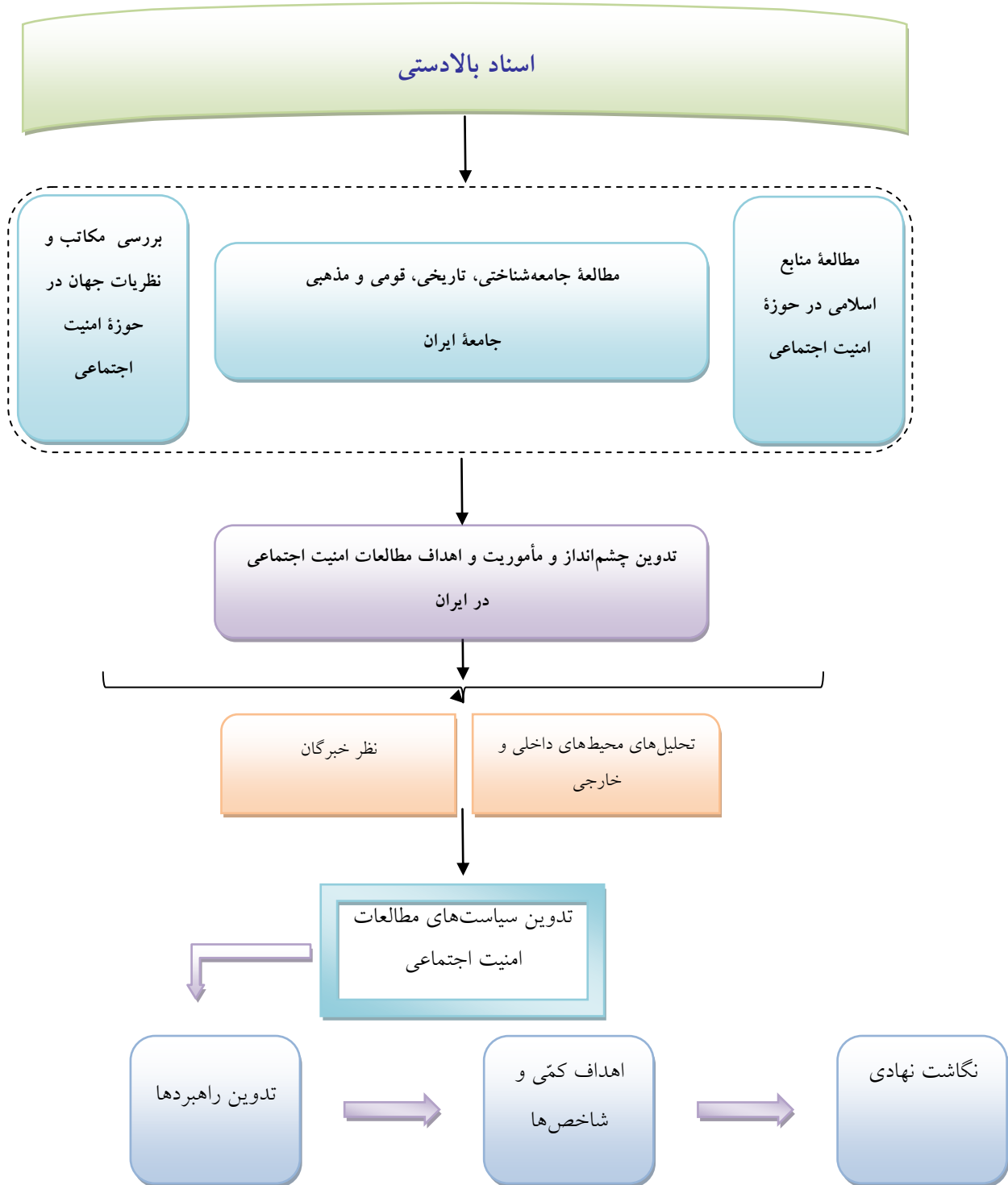
۲. تدوین سند راهبردی مطالعات امنیت اجتماعی

سند راهبردی حاضر در جهت تحقق مأموریت اصلی آن یعنی «تدوین پویای اهداف، سیاست‌ها، راهبردها و برنامه‌هایی هماهنگ با هم و هم‌راستا با اهداف بالادستی در نظام جمهوری اسلامی ایران که منجر به ارتقای امنیت اجتماعی در کشور می‌گردد» تدوین شده است.

در زمان تدوین این سند، مرکز مطالعات جامعه و امنیت زمانی قریب به ۲۰ سال را پشت سر گذاشته و در مسیر خود، توفیقات متعددی را کسب نموده است. همچنین در این زمان فاصله‌ای نسبتاً ۱۰ ساله با اولین سررسید افق چشم‌انداز نظام جمهوری اسلامی ایران در سال ۱۴۰۴ و آغاز حرکت در مسیر تمدن‌سازی نوین اسلامی و ایرانی وجود دارد. گذشته ۲۰ ساله و فرصت پیش روی ۱۰ ساله، دورانی از گذار و تحول را در مقابل مرکز مطالعات جامعه و امنیت قرار می‌دهد که در صورت ارائه جهت‌گیری‌های صحیح، مرکز می‌تواند به اهداف خود برسد. از این رو، سند راهبردی مطالعات امنیت اجتماعی با هدف تبیین اهداف و مأموریت‌ها و ارائه راهبردهای تحول‌ساز جهت نیل به این اهداف، مورد تدوین قرار گرفته است.

شکل‌گیری راهبرد عمدتاً در تعامل میان «فن» و «هنر» رخ می‌دهد. از این رو به نظر می‌رسد مدیریت ارشد، بیش از آنکه به «خلق» راهبرد بپردازد باید به «جستجوی» راهبرد بپردازد و راهبردهای تحول‌آمیز سازمان را از میان یافته‌ها و تجربه‌های هر چند کوچک درون‌سازمانی و برون‌سازمانی استخراج نماید. از این روی، منشأ بسیاری از یافته‌های این سند، بر اساس نتایج تحقیقات انجام شده، تجربیات و یافته‌های اعضای شورای علمی و راهبری مرکز مطالعات جامعه و امنیت: آقایان دکتر اصغر افتخاری، دکتر قدیر نصری، دکتر سعید مجردی، و مدیر مرکز محمدعلی مینایی، اساتید و محققین همکار، آقایان دکتر: سید جلال‌الدین دهقانی فیروزآبادی، حسام‌الدین آشنا، ابراهیم حاجیانی، سیدمحمد میرسندسی، محمدرضا جوادی یگانه، فرزاد پورسعید، محمدرضا ولوی، فرزاد طرهانی، علیرضا طالب‌پور، محمد لاجوردی، علیرضا مهانیان، محمدعلی قاسمی؛ و نیز مطالعه مفاهیم و دستاوردهای مطالعات امنیت اجتماعی در سایر کشورهای جهان بر مبنای روش علمی تدوین راهبرد، بوده است.

۲-۱. نمودار فرایند تدوین اسناد راهبردی توسط مرکز مطالعات جامعه و امنیت

۲-۲. فرایند برنامه‌ریزی راهبردی مطالعات امنیت اجتماعی در ایران

۳. اسناد بالادستی

طرح کلان ملی مطالعات امنیت اجتماعی، مطابق با اسناد بالادستی دغدغه آن را دارد که موازین مندرج در آن اسناد را به صورت آکادمیک و کاربردی به تصمیم‌سازان و جامعه علمی ارائه نماید. اسناد بالادستی عبارتند از:

- قانون اساسی؛
- الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت؛
- سند چشم‌انداز ۱۴۰۴؛
- نقشه جامع علمی کشور؛
- سیاست‌های کلی علم و فناوری و امنیت مصوب مجمع تشخیص مصلحت نظام
- قانون برنامه پنجم توسعه کشور؛
- شناسنامه طرح کلان مطالعات امنیت اجتماعی مصوب شورای عالی عتف؛
- مستندات پنج‌گانه مصوب طرح کلان (شناسنامه، سند منشور، شکست کار، بیانیه محدودۀ کار، شناسایی ذی‌نفعان)؛
- مطالعات نظری انجام‌شده در خصوص امنیت اجتماعی که به تأیید شورای علمی و راهبری مرکز رسیده است.

۴. چشم‌انداز مطالعات امنیت اجتماعی در ایران

ارتقای همه جانبه و پایدار
امنیت اجتماعی در جامعه ایران
بر پایه علوم، تحقیقات و
فناوری.

۵. مأموریت طرح کلان مطالعات امنیت اجتماعی در ایران

تمهید نظری و زمینه‌سازی برای
ارتقاء همه‌جانبه و پایدار امنیت
اجتماعی در ایران بر پایه علوم،
تحقیقات و فناوری و نیز
رهنمودهای مذکور در سند
چشم‌انداز جمهوری اسلامی
ایران در افق ۱۴۰۴.

۶. اهداف طرح کلان مطالعات امنیت اجتماعی در ایران

هدف اول: تمهید نظریه پردازی (اسلامی- ایرانی) و افزایش دانش داخلی و تولید دانش بومی در حوزه امنیت اجتماعی (نظریه ایرانی اسلامی امنیت)؛

هدف دوم: شناخت زمینه‌ها و زیرساخت‌های امنیت اجتماعی در ایران؛

هدف سوم: ارائه الگوی راهبردی برای حوزه‌های سیاست‌گذاری، اجرایی، نظام اجتماعی و جامعه برای مدیریت مؤثر امنیت اجتماعی و افزایش آن در کشور.

۷. شناخت و تحلیل محیطی مطالعات امنیت اجتماعی در ایران

۷-۱. شناخت و تحلیل محیط داخلی

تجزیه و تحلیل داخلی برای استفاده از فرصت‌های محیطی و محافظت از خطرات، به‌منظور مشخص کردن قدرت یک مجموعه با تجزیه و تحلیل زیرمجموعه‌ها و منابع آن، مورد استفاده قرار می‌گیرد. این فرایند با تبیین وضع موجود و شناخت نقاط قوت و ضعف و با نگاه به چشم‌انداز، مأموریت و اهداف مطالعات امنیت اجتماعی، درخصوص اینکه سازمان برای انجام چه کارهایی قابلیت دارد و دارای کدام منابع می‌باشد، استفاده می‌شود.

نقاط قوت:

- مرجعیت مرکز مطالعات جامعه و امنیت در حوزه مطالعات امنیت اجتماعی؛
- جلب همکاری بسیاری از محققین و پژوهشگران حوزه مطالعات امنیت؛
- حضور اکثر محققین و پژوهشگران حوزه مطالعات امنیت اجتماعی در مرکز؛
- حضور هیأت علمی متخصص و با سابقه در شورای علمی و راهبری؛
- ارتباط نزدیک با نهادهای سیاست‌گذار امنیتی در کشور؛
- ارتباط نزدیک با نهادهای مجری امنیت در کشور؛
- دارا بودن اعضا، مدیران و اعضای هیئت علمی و محققین ممتاز؛
- بهره‌برداری از جایگاه آکادمیک پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی؛
- ارتباط و بهره‌برداری از محققین و مراکز مطالعاتی تراز اول حوزه امنیت در کشور؛
- پیشگام^۱ بودن در مقوله امنیت به‌صورت ایجابی و نرم؛
- وجود دیدگاه راهبردی و بلندمدت در مرکز؛
- حضور در فضای مجازی و اشاعه مناسب محتوای تولید شده؛
- تولید محتوای علمی عمیق و غنی در حوزه امنیت اجتماعی؛
- دسترسی به امکانات نشر و توزیع پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی؛
- اطلاع مدیران مرکز نسبت به نیازهای دستگاه‌های سیاست‌گذار و اجرایی حوزه امنیت؛
- معین بودن اهداف و برنامه‌های مرکز.

¹. First Mover

نقاط ضعف:

- نداشتن جایگاه و ساختار تشکیلاتی متناسب؛
- عدم تکافوی اعتبارات تخصیص یافته و تأخیر در واگذاری اعتبارات؛
- عدم تولید محتوای علمی امنیت اجتماعی به سایر زبان‌های مرسوم بین‌المللی؛
- کمبود منابع انسانی متخصص در حوزه مطالعات امنیت اجتماعی؛
- فقدان رشته تخصصی امنیت اجتماعی در نظام آموزشی کشور.

۷-۲. شناخت و تحلیل محیط خارجی

شناخت محیط بیرونی یکی از مراحل اساسی در تدوین سند راهبردی مطالعات امنیت اجتماعی در ایران است. در این مرحله فرصت‌ها و چالش‌های محیط بیرونی که شامل محیط دولتی، قانونی و سیاسی، اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و فناوری مؤثر بر فعالیت‌های مرکز مطالعات جامعه و امنیت و نتیجتاً تدوین سند راهبردی مطالعات امنیت اجتماعی در ایران می‌باشد شناسایی می‌گردد. به‌منظور شناخت محیط بیرونی (شناسایی فرصت‌ها و چالش‌ها) در راستای تدوین سند راهبردی مطالعات امنیت اجتماعی در ایران گام‌های زیر طی شده است:

۷-۲-۱. گام اول، بررسی اسناد بالادستی؛ شامل:

- قانون اساسی؛
- الگوی اسلامی- ایرانی پیشرفت؛
- سند چشم‌انداز ۱۴۰۴؛
- نقشه جامع علمی کشور؛
- سیاست‌های کلی علم و فناوری و امنیت مصوب مجمع تشخیص مصلحت نظام؛
- قانون برنامه توسعه پنجم کشور؛
- شناسنامه طرح کلان مطالعات امنیت اجتماعی مصوب شورای عالی عتف؛

- مستندات پنج‌گانه مصوب طرح کلان (شناسنامه، سند منشور، شکست کار، بیانیه محدودۀ کار، شناسایی ذی‌نفعان)؛
- مطالعات نظری انجام‌شده در خصوص امنیت اجتماعی که به تأیید شورای علمی مرکز رسیده است.

۲-۲-۷. گام دوم، شناسایی و تحلیل ذی‌نفعان؛ شامل:

- جامعه ایرانی؛
- دولت؛
- نخبگان؛
- وزارت علوم، تحقیقات و فناوری (شورای عالی عتف)؛
- سازمان‌های سیاستگذار / شوراها راهبردی:
 - شورای عالی امنیت ملی؛
 - مجمع تشخیص مصلحت نظام؛
 - مجلس شورای اسلامی؛
- سازمان‌های مجری حوزه امنیت:
 - وزارت کشور؛
 - نیروی انتظامی؛
 - قوة قضائیه؛
 - وزارت اطلاعات؛
- سازمان‌های هماهنگ‌کننده حوزه امنیت؛
- سازمان‌های آموزشی / پژوهشی حوزه امنیت؛
- مرکز مطالعات جامعه و امنیت؛
- دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی؛
- رسانه‌ها و مطبوعات.

۳-۲-۷. گام سوم، جمع‌بندی فرصت‌ها و چالش‌ها

فرصت‌ها:

- تصویب مطالعات امنیت اجتماعی به‌عنوان طرح کلان ملی؛
- توجه و اعلام نیاز نهادهای ذی‌ربط نسبت به مطالعات در حوزه امنیت اجتماعی؛
- وجود زمینه‌های همکاری‌های علمی و دانشگاهی در حوزه مطالعات و تحقیقات امنیت اجتماعی؛
- توجه نهادهای سیاست‌گذار علمی و پژوهشی به تولید امنیت از جنس نرم؛
- وجود پتانسیل‌های بالای فضای مجازی برای اشاعه و ترویج مفاهیم امنیت اجتماعی؛
- اقبال نسل جوان نخبه به علوم انسانی به‌عنوان علوم تحول‌آفرین؛
- امکانات و قابلیت‌های بخش امنیت و دفاع برای پژوهش؛
- توجه به بهره‌برداری از فناوری‌های نرم.

چالش‌ها:

- فقدان تعریف مشترک از امنیت اجتماعی در نهادهای ذی‌ربط؛
- تغییر و تحول در سطح مدیران نهادهای بالادستی و تغییر سیاست‌های پیشین؛
- غلبه رویکرد سخت (سلبی) بر رویکرد نرم (ایجابی) در برقراری امنیت در کشور؛
- کمبود محقق و پژوهشگر در حوزه امنیت نرم و ایجابی؛
- نگرش کوتاه مدت به برنامه‌ها و راهبردهای تولید امنیت در کشور؛
- عدم باور به بکارگیری یافته‌های پژوهشی در امور سیاست‌گذاری و اجرایی امنیت؛
- کاهش اعتبارات پژوهشی با توجه به توانایی مالی دولت؛
- تعدد مراجع تصمیم‌گیری در علوم، تحقیقات و فناوری؛
- تعدد مراجع در حوزه سیاست‌گذاری و تصمیم‌گیری در نظام امنیتی کشور؛
- ضعف شبکه علمی کشور در جهت استفاده از دستاوردهای مطالعات امنیت اجتماعی؛
- نداشتن ادبیات نظری و مفهومی متناسب با نیازهای فرهنگی و اجتماعی جامعه ایران.

۸. سیاست‌های مطالعات امنیت اجتماعی در ایران

- تولید مبانی نظری و بنیادین بومی در حوزه امنیت اجتماعی متناسب با نیازهای فرهنگی و اجتماعی جامعه ایران؛
- توسعه و تقویت جایگاه و تشکیلات مطالعات امنیت اجتماعی؛
- توسعه همکاری‌های تحقیقاتی و پژوهشی با مؤسسات پژوهشی نهادهای اجرایی و سیاست‌گذار مسئول در حوزه امنیت اجتماعی؛
- توسعه منابع انسانی متخصص در حوزه مطالعات امنیت اجتماعی؛
- توسعه، ترویج و انتشار نتایج تحقیقات انجام‌شده در حوزه امنیت اجتماعی؛
- تنوع‌بخشی و توسعه منابع مالی اجرای پروژه‌های مطالعاتی امنیت اجتماعی؛
- حضور پررنگ هم در فضای آکادمیک داخلی و هم در فضای آکادمیک خارجی در حوزه مطالعات امنیت اجتماعی؛
- توسعه تحقیقات و پژوهش‌های مسأله‌محور و کاربردی به‌منظور شناخت زیرساخت‌های امنیت اجتماعی در ایران؛
- زمینه‌سازی برای مدیریت تأثیرگذاری تحقیقات و پژوهش‌های انجام‌شده در جامعه و نظام اداری سیاسی کشور؛
- زمینه‌سازی برای ارتقاء امنیت اجتماعی در جامعه ایران؛
- توسعه گفتمان اسلامی- ایرانی در حوزه مطالعات امنیت اجتماعی.

۹. راهبردهای مطالعات امنیت اجتماعی در ایران

در این بخش از نوشتار با توجه به فرایند برنامه‌ریزی راهبردی مطالعات امنیت اجتماعی که پیشتر بدان اشاره شد، راهبردها ذیل هریک از اهداف تدوین، و ذیل مجموعه راهبردها نیز اقدامات راهبردی مربوطه ارائه شده است:

اهداف	راهبردها	اقدامات راهبردی
<p>هدف اول: تمهید نظریه‌پردازی بومی (اسلامی-ایرانی) و افزایش دانش داخلی و تولید دانش بومی در حوزه امنیت اجتماعی (نظریه) اسلامی-ایرانی (امنیت)</p>	<p>۱- بهره‌برداری از مفاهیم و ارزش‌های مکتب اسلام و تشیع و اندیشه‌های امام و مقام معظم رهبری در تدوین نظریه مبنای امنیت اجتماعی در ایران (نظریه ایرانی امنیت)؛ ۲- بهره‌برداری از ویژگی‌های تاریخی، قومی، فرهنگی و ملی ایرانی در تدوین نظریه مبنای امنیت اجتماعی در ایران؛ ۳- بهره‌برداری از آخرین دستاوردهای جهانی در حوزه مطالعات امنیت اجتماعی در تولید نظریه مبنای امنیت اجتماعی در ایران؛ ۴- ارتقای کیفیت تحقیقات انجام شده در حوزه امنیت اجتماعی در ایران در سطح کلاس جهانی؛ ۵- اعتبارسنجی نظریه مبنای امنیت اجتماعی در ایران مطابق با نیازهای واقعی کشور؛ ۶- تبدیل مرکز مطالعات جامعه و امنیت به قطب علمی حوزه مطالعات امنیت اجتماعی در ایران.</p>	<p>ایجاد بانک‌های اطلاعاتی گسترده در حوزه مطالعات امنیت اجتماعی؛ برقراری ارتباط با مؤسسات و نهادهای مطالعاتی/ پژوهشی در حوزه امنیت در کشور؛ برقراری ارتباط با مؤسسات و نهادهای مطالعاتی/ پژوهشی در حوزه امنیت در سطح بین‌المللی؛ اجرای دوره‌های آموزشی امنیت اجتماعی در ایران برای مدیران و تصمیم‌گیران حوزه امنیت در جمهوری اسلامی ایران؛ حمایت از پایان‌نامه‌ها و رساله‌های دانشجویی با اولویت پایان‌نامه‌های کاربردی مورد نیاز بخش امنیت اجتماعی در ایران؛ جذب هیأت علمی خیره در حوزه امنیت اجتماعی؛ ایجاد دوره‌های تحصیلات تکمیلی با محوریت امنیت اجتماعی در ایران در دانشگاه‌ها؛ ترویج محتوا و تولیدات مبتنی بر نظریه مبنای امنیت اجتماعی به زبان‌های رایج دنیا و در نشریات معتبر علمی؛ ایجاد برند ویژه بومی برای نظریه امنیت اجتماعی در ایران (مکتب تهران)؛ گسترش مطالعات نظری-تحلیلی با هدف بومی‌سازی.</p>

<ul style="list-style-type: none"> ▪ توسعه مطالعات نظری- راهبردی با هدف طراحی الگوهای راهبردی اسلامی- ایرانی؛ ▪ انجام مطالعات تحلیلی-راهبردی با هدف موضوع‌شناسی و حل مسأله امنیت اجتماعی در جامعه و نه صرفاً نظریه‌پردازی؛ ▪ گسترش مطالعات تحلیلی با هدف شناخت وضعیت امنیت اجتماعی در کشور؛ ▪ تقویت مطالعات راهبردی با هدف نقد الگوهای موجود و زمینه‌سازی برای ورود به حوزه مطالعات راهبردی در چارچوب اسلامی برای ارائه سیاست عملی. 	<ol style="list-style-type: none"> ۱- تولید شاخص‌های بومی برای سنجش وضعیت امنیت اجتماعی در جامعه ایران؛ ۲- مسأله‌محور کردن پژوهش در امنیت اجتماعی در ایران؛ ۳- توسعه ارتباط با جامعه و دریافت مطالبات واقعی جامعه در حوزه امنیت اجتماعی؛ ۴- توسعه هستی‌شناسی (آنتولوژی) میان‌رشته‌ای امنیت اجتماعی. 	<p>هدف دوم:</p> <p>شناخت زمینه‌ها و زیرساخت‌های امنیت اجتماعی در ایران</p>
<ul style="list-style-type: none"> ▪ تدوین منشور امنیت اجتماعی کشور؛ ▪ تدوین سیاست‌ها و راهبردهای امنیت اجتماعی کشور؛ ▪ تدوین سند لوازم و مقتضیات مربوط به عملیاتی شدن منشور اجتماعی کشور؛ ▪ تدوین پیوست‌های راهبردی: مانند پیوست فرهنگی، پدافند غیرعامل، اقتصادی، سیاست خارجی و ...؛ ▪ اصلاح وضعیت رشته‌های علمی و تربیت نیروی انسانی در حوزه امنیت اجتماعی. 	<ol style="list-style-type: none"> ۱- تأسیس مرکز ملی مطالعات و مدیریت راهبردی امنیت اجتماعی؛ ۲- تولید فناوری‌های نرم در حوزه امنیت اجتماعی؛ ۳- ارائه راهبردهای کلان و سند‌های مرجع در حوزه امنیت اجتماعی در ایران؛ ۴- رصد و تحلیل وضعیت امنیت اجتماعی در ایران؛ ۵- تقویت نیروی انسانی خبره در حوزه مطالعات امنیت اجتماعی. 	<p>هدف سوم:</p> <p>ارائه الگوی راهبردی برای حوزه سیاست‌گذاری و نظام اجتماعی، جامعه و اجرایی جهت مدیریت مؤثر امنیت اجتماعی و افزایش آن در کشور</p>

۱۰. اهداف کمی و شاخص‌های مطالعات امنیت اجتماعی در ایران

۱۰-۱. اهداف کمی

- تعریف، تأمین اعتبار و اجرای ۱۰ عنوان پروژه مطالعات امنیت اجتماعی به صورت رشته‌ای-موردی؛
- تعریف، تأمین اعتبار و اجرای ۱۰ عنوان پروژه مطالعات امنیت اجتماعی به صورت میان‌رشته‌ای؛
- تعریف، تأمین اعتبار و اجرای ۲۰ عنوان پروژه مطالعات امنیت اجتماعی به صورت ترکیبی و جامع؛
- چاپ و نشر ۳۰ عنوان کتاب طی ۵ سال از اجرای طرح کلان ملی مطالعات امنیت اجتماعی؛
- چاپ و نشر ۱۰۰ عنوان مقاله فارسی طی ۵ سال از اجرای طرح کلان ملی مطالعات امنیت اجتماعی؛
- چاپ و نشر ۵۰ عنوان مقاله انگلیسی طی ۵ سال از اجرای طرح کلان ملی مطالعات امنیت اجتماعی؛
- چاپ و نشر ۲۰ عنوان مقاله عربی طی ۵ سال از اجرای طرح کلان ملی مطالعات امنیت اجتماعی؛
- برگزاری ۵۰ نشست و کنفرانس در حوزه مطالعات امنیت اجتماعی طی ۵ سال از اجرای طرح کلان ملی مطالعات امنیت اجتماعی.

۱۰-۲. شاخص‌ها

- میزان اعتبار دریافت شده برای انجام پروژه‌های مطالعات امنیت اجتماعی در سال؛
- تعداد پروژه‌های نهایی شده در سال؛
- تعداد مقالات فارسی چاپ شده در سال؛
- تعداد مقالات انگلیسی چاپ شده در سال؛
- تعداد مقالات عربی چاپ شده در سال؛
- تعداد نشست‌ها و کنفرانس‌های برگزار شده در سال؛
- تعداد کتاب‌های منتشر شده در سال.

۱۱. نگاهت نهادی مطالعات امنیت اجتماعی در ایران

نقش‌ها نهاده‌ها	سیاستگذاری	آموزش نظری	آموزش کاربردی	تحقیقات بنیادی	تحقیقات توسعه‌ای	تحقیقات کاربردی	فرهنگ سازی	بازش شاخص‌ها
وزارت علوم (شورای عالی عتف)	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
وزارت کشور	✓			✓	✓	✓		✓
شورای عالی امنیت ملی	✓			✓	✓			✓
شورای عالی انقلاب فرهنگی	✓			✓	✓	✓	✓	✓
مجمع تشخیص مصلحت نظام	✓			✓	✓			✓
قوة قضائیه					✓	✓		✓
نیروی انتظامی						✓		✓
سپاه پاسداران انقلاب اسلامی و سازمان بسیج						✓		✓

کتابنامه

- آزر و این مون، امنیت ملی در جهان سوم، مترجم و ناشر: پژوهشکده مطالعات راهبردی، تهران : ۱۳۷۹.
- افتخاری، اصغر، پژوهشنامه امنیت اجتماعی: مبانی و مسایل امنیت اجتماعی، رویکردی ایرانی، تهران: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، ۱۳۹۱.
- بلندیان، غلامحسین و هزار جریبی، جعفر، "مطالعات نوین اجتماعی و ظرفیت سازی در امنیت داخلی کشورهای در حال توسعه"، فصلنامه مطالعات دفاعی استراتژیک، بهار ۱۳۸۶، شماره اول.
- بوزان، بری، مردم، دولتها و هراس، تهران: ناشر و مترجم: پژوهشکده مطالعات راهبردی، ۱۳۷۸.
- طباطبائیان سید حبیب الله و انتظاری، محمد، "مطالعه موردی ننگاشت نهادی در صنعت برق کشور"، سیاست علم و فن آوری، بهار ۱۳۸۷، شماره اول.
- نصری، قدیر، درآمدی نظری بر امنیت جامعه‌ای: مفاهیم، مولفه‌ها و نظریه‌ها، تهران: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، ۱۳۹۰.
- Grant, Robert M. *Contemporary Strategy Analysis*, New York, Wiley 2012.
- Liaskos et al, *Conceptual Modeling*, Hong Kong, 2013.
- Motimer, *Beyond Strategy: Critical Thinking on New Security*, Chicago, Wiley Press, 2007 .
- Mintzberg, Henry, *Strategy Process : Concepts, Contexts and Cases*, Printce Hall, 1996.
- Nakamura , R. *Policy Process and Implementation of Policy Research*, Chicago, Polity Press, 1987.

